

West Bengal State University

B.A./B.Sc./B.Com. (Honours, Major, General) Examinations, 2012

PART - III

SANSKRIT — HONOURS

Paper - V

(NEW AND OLD SYLLABUS)

Duration : 4 Hours]

[Full Marks : 100

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

The figures in the margin indicate full marks.

(NEW SYLLABUS)

UNIT - I

(Marks : 25)

1. 'स जनास इन्द्रः' — Bring out the characteristic features and some of the great achievements of this deity with special reference to your text. 8

OR

What is the other name of Devī-sūkta ? Bring out in your own words the philosophical doctrine underlying this hymn.

2. Translate into English or Bengali any two of the following verses : 2 × 5

- a) अग्निना रयिमश्नवत्
पोषमेव दिवेदिवे ।
यशसं वीरवत्तमम् ॥
- b) एषा जनं दर्शता बोधयन्ती
सुगान्मथः कृण्वती यात्यग्रे ।
बृहद्रथा बृहती विश्वमिन्वोषा
ज्योतिर्यच्छत्यग्रे अहाम् ॥
- c) य आत्मदा बलदा यस्य विश्वं
उपासते प्रशिषं यस्य देवाः ।
यस्य छायामृतं यस्य मृत्युः
कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥

3. Explain in simple Sanskrit any one of the following verses :

- a) यं क्रन्दसी अवसा तस्तभाने
अभ्यैक्षेतां मनसा रेजमाने ।
यत्राधि सूर उदितो विभाति
कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥
- b) एषा व्यैनी भवति द्विबर्हा
आविष्कृण्वाना तन्वं पुरस्तात् ।
ऋतस्य पन्थामन्वेति साधु
प्रजानतीव न दिशो मिनाति ॥
- c) स नः पितेव सूनवेऽग्रे सूपायनो भव ।
सचस्वा नः स्वस्तये ॥

UNIT - II

(Marks : 10)

4. Attempt either A or B :

A) Translate into English or Bengali any two of the following :

2 x

- i) नमोऽस्तु नीलग्रीवाय सहस्राक्षाय मोदुषे ।
अथो ये अस्य सत्वानोऽहं तेभ्योऽकरं नमः ॥
- ii) यामिषु गिरिशन्त हस्ते बिभर्ष्यस्तवे ।
शिवां गिरित्र तां कुरु मा हिंसीः पुरुषं जगत् ॥
- iii) असौ यस्ताम्रो अरुण उत बभ्रुः सुमङ्गलः ।
ये चैनं रुद्रा अभितो दिक्षु श्रिताः सहस्रशोऽवैषां हेड इमहे ॥

B) Answer any one of the following questions :

10

- i) "Worshippers of Rudra are afraid of his terrible nature" — Justify the statement citing examples from your text.
- ii) From which Samhitā is Rudrādhyāya taken ? Discuss the characteristic features of Rudra on the basis of your text.

UNIT - III
(Marks : 10)

5. Answer any *one* of the following questions : 10
- a) To which Veda does Manumatsyakathā belong ? Narrate the story with special note on its origin and importance.
- b) 'चरैवेति' — Who said this and to whom ? Summarise the story associated with this statement adding a note on the socio-economic condition as reflected here.

UNIT - IV
(Marks : 15)

6. Explain in Sanskrit any *one* of the following : 1 × 9
- a) मनसैवानुद्रष्टव्यं नेह नानास्ति किञ्चन ।
मृत्योः स मृत्युमाप्नोति य इह नानेव पश्यति ॥
- b) अणुः पन्था विततः पुराणो
मां स्पृष्टोऽनुवित्तो मयैव ।
तेन धीरा अपियन्ति बह्वविदः
स्वर्गं लोकमित ऊर्ध्वं विमुक्ताः ॥
- c) तमेव धीरो विज्ञाय प्रज्ञां कुर्वीत ब्राह्मणः ।
नानुध्यायाद् बहुञ्छब्दान् वाचो विग्लापनं हि तत् ॥

7. Answer either A or B :

- A) Write short note on any *two* of the following : 2 × 3
पञ्चजन, विद्याकर्मणी, लिङ्ग, अविद्या ।
- B) Translate into English or Bengali any *two* of the following : 2 × 3
- i) स वा एष महानज आत्मानादो वसुदानो विन्दते वसु य एवं वेद ।
- ii) यदैतमनुपश्यत्यात्मानं देवमञ्जसा ।
ईशानं भूतभव्यस्य न ततो विजुगुप्सते ॥
- iii) एकधैवानुद्रष्टव्यमेतदप्रमेयं ध्रुवम् ।
विरजः पर आकाशादज आत्मा महान् ध्रुवः ॥

UNIT - V
(Marks : 15)

8. Give the Padapātha of the verse in Q. 2 (a) or in Q. 3 (c). 5
9. Attempt any *one* of the following : 10¹
- a) Write a note on formation and usage of Vedic subjunctive.
- b) Write a comprehensive note on Vedic infinitive.
- c) Write short notes on any *two* of the following :
- जात्यस्वरित, use of इति, Vedic upasarga.

UNIT - VI
(Marks : 25)

10. Answer any *two* of the following questions : 2 × 10
- a) Give an account of the principal views regarding the antiquity of the Vedas.
- b) Discuss the characteristics of the dialogue hymns. Give an account of the dialogue hymns of the Rigveda.
- c) What is the other name of the Atharvaveda ? Why is it so called ? Write an exhaustive note on its variety of contents.
- d) Write an essay on the fundamental doctrines of the Upanisads.
11. Write a short note on any *one* of the following : 5
- a) Vājasaneyi-samhitā
- b) Śatapatha Brāhmana
- c) Nirukta. 2.

(OLD SYLLABUS)

UNIT - I

(Marks : 30)

1. Translate into English or Bengali any two of the following Rks. 2 × 4

- a) स नः॑ पि॒तेव॑ सू॒नवेऽग्ने॑
सूपा॑य॒नो भव॑ ।
सच॑स्वा न स्व॒स्तये॑ ॥
- b) अ॒हं रा॒ष्ट्री॑ सं॒गम॑नी वसू॒नां
चि॒कि॒तुषी॑ प्र॒थ॒मा य॒ज्ञिया॑नाम् ।
तां मा॑ दे॒वा व्य॑दधुः पुरु॒त्रा
भूरि॑स्थात्रां भूर्या॑ वेश॒यन्ती॑म् ॥
- c) न मा॑ मि॒मेथ॒ न जि॑हील ए॒षा
शि॒वा सखि॑भ्य उ॒त म॒ह्यमा॑सीत् ।
अ॒क्षस्या॑हमे॒कपर॑स्य हे॒तो -
रनु॑व्र॒तामप॑ जा॒याम॑रोधम् ॥
- d) सं ग॑च्छ॒ध्वं सं ब॑दध्वं
सं वो॑ मनांसि॒ जान॑ताम् ।
दे॒वा भा॒गं यथा॑ पूर्वे॑
सञ्जाना॑ना उ॒पास॑ते ॥

2. 'The Samjñāna Sūkta is the harbinger of the concept of unity in the Vedic literature'

— Discuss.

10

OR

'कस्मै॑ देवाय हविषा विधेम' — Name the hymn where this line has been uttered. Name the seer and deity of this hymn. Explain the interpretation of Sāyanācārya on the word

'कस्मै॑'. Bring out the Philosophical doctrine underlying therein.

10

3. Explain in Sanskrit any one of the following Rks :

7

- a) अ॒ग्नि॒र्हो॑ता क॒विक्र॑तुः
स॒त्या॒श्चि॒त्र॒स्र॒बस्त॑मः ।
दे॒वो दे॒वेभि॑राग॒मत् ॥
- b) स॒मा॒नी व॒ आ॒कू॑तिः
स॒मा॒ना हृ॑द॒या॒नि वः ।
स॒मा॒न॒म॒स्तु वो॒ मनो॑
यथा॑ वः सु॒स॒हा॒सति ॥
- c) अ॒हमे॒व स्व॒यमि॑दं वे॒दामि॑
जु॒ष्टं दे॒वेभि॑रु॒त मानु॑षेभिः ।
यं का॒मये॑ तं॒तमु॑ग्रं कृ॒णोमि॑
तं ब्र॒ह्माणं॑ तमृ॒षिं तं सु॑मे॒धाम् ॥

4. Explain any two of the following :

 $2 \times 2 \frac{1}{2}$

प्रा॒तर॒नुवा॑कः, या॒ज्या, सू॒क्तवि॑नियोगः, निष्के॒व॒ल्य॒शस्त्र॑, प॒वमा॑नेष्टिः ।

OR

Explain any one of the following extracts :

5

- i) अ॒ग्नी॒षोम॑प्रणयने 'उप त्वाग्ने' इत्यादिकोऽनुवचनीयस्तृचः ।
- ii) अ॒भि॒प्ल॒व॒ष॒ड॒ह॒स्य म॒ध्यव॑र्त्तिषू॒क्थ्येषु॑ तृ॒तीय॑सवने मै॒त्रा॒वरु॑णस्य 'अग्ने यं यज्ञम्' इत्यादिको वैकल्पिकोऽनुरूपस्तृचः ।

OR

Comment grammatically on any two of the following :

 $2 \times 2 \frac{1}{2}$

ए॒मसि॑, द्या॒वापृ॑थि॒वी, दे॒वाँ, दा॒धार, राज॑न्तम् ।

UNIT - II

(Marks : 10)

5. a) 'Worshippers of Rudra are afraid of his terrible nature' — Justify the statement citing examples from your text. 10

OR

- b) Translate into English or Bengali any two of the following : 2 × 5

- i) सत्यं बृहदृतमुग्रं दीक्षा तपो ब्रह्म यज्ञः पृथिवीं धारयन्ति ।
सा ना भूतस्य पन्त्युरुं लोकं पृथिवी नः कृणोतु ॥
- ii) यस्यां समुद्र उत सिन्धुरापो यस्यामन्नं कृष्टयः संबभूवुः ।
यस्यामिदं जिन्वति प्राणदेजत्सा नो भूमिः पूर्वपेये दधातु ॥
- iii) यस्यामापः परिचराः समानीरहोरात्रे अप्रमादं क्षरन्ति ।
सा नो भूमिर्भूरिधारा पयो दुहामथो उक्षतु वर्चसा ॥

UNIT - III

(Marks : 10)

6. a) To which Veda does Manumatsyakathā belong ? Narrate the story with special note on its origin and importance. 10

OR

- b) Translate into English or Bengali any two of the following verses : 2 × 5 = 10

- i) चरन् वै मधु विन्दति चरन् स्वादुमुदुम्बरम् ।
सूर्यस्य पश्य श्रेमाणं यो न तन्द्रयते चरंश्चरैवेति ॥
- ii) नानाभ्रान्ताय श्रीरस्तीति रोहित शुभ्रम् ।
पापो नृषद्वरो जन इन्द्र इच्चरतः सखा चरैवेति ॥
- iii) पुष्पिण्यौ चरतो जङ्घे भूष्णुरात्मा फलग्रहिः ।
शेरेऽस्य सर्वे पाप्मानः भ्रमेण प्रपथे हतश्चरैवेति ॥

UNIT - IV

(Marks : 30)

7. a) Describe the process of transmigration of soul in the light of the Brhadāranyakopanisad. 10

OR

- b) Why is the Brhadāranyakopanisad so called ? Bring out the main teachings of the said upanisad. 10

8. Translate into English or Bengali any two of the following : 2 × 6 = 12
- a) तद् यथा तृणजलायुका तृणस्यान्तं
गत्वान्यमाक्रममाक्रम्यात्मानमुपसंहरत्ये-
वमेवायमात्मेदं शरीरं निहत्याविद्यां
गमयित्वान्यमाक्रममाक्रम्यात्मानमुपसंहरति ।
- b) इहैव सन्तोऽथ विदमस्तद्वयम् ,
न चेदवेदिर्महती विनष्टिः ।
ये तद्विदुरमृतास्ते भवन्ति
अथेतरे दुःखमेवापियन्ति ॥
- c) स यथा सैन्धवघनोऽनन्तरोऽबाह्यः कृत्स्नो रसघन एव एवं वा अरेऽयमात्माऽनन्तरोऽबाह्यः कृत्स्नः प्रज्ञानघन एवेतेभ्यो भूतेभ्यो समुत्थाय तान्येवानुविनश्यति; न प्रेत्य संज्ञास्तीत्यरे ब्रवीमीति होवाच याज्ञवल्क्यः ।

9. Explain in Sanskrit any one of the following : 1 × 8 = 8
- a) न वा अरे सर्वस्य कामाय सर्वं प्रियं भवत्यात्मनस्तु कामाय सर्वं प्रियं भवति ।
- b) अमृतत्वस्य तु नाशाऽस्ति वित्तेन ।
- c) मनसैवानुद्रष्टव्यं नेह नानास्ति किञ्चन ।
मृत्योः स मृत्युमाप्नोति य इह नानेव पश्यति ॥

UNIT - V

(Marks : 20)

10. Give the Padapātha of the Rk either in Q. 1 (a) or in Q. 3 (b). 5
11. Attempt any one of the following : 10
- a) Write a note on formation and usage of Vedic subjunctive.
- b) State the use of Vedic upasarga.
- c) Write short notes on any two of the following :
Use of *itti*, Reduplicated aorist, निघात, जात्यस्वरित ।
12. Give the classical Sanskrit equivalents of any five of the following in Devanāgarī script. 5 × 1 = 5
- दृल्हा, ता, देवेभिः, मूर्धन्, दृष्ट्वाय, अक्षासः, एमसि, पुरुत्रा, महिनो ।